

10 év az éghajlatvédelem szolgálatában Szekszárdon

Bevezetés

Megvalósító önkormányzat/szereplők: Szekszárd Város Önkormányzata, egy zöld civil szervezet és a helyi Klímakör

Helyszín: Szekszárd, Magyarország

Település típusa: 30.000-100.000 lakossal rendelkező város

Összefoglalás:

A 33 ezer fős Szekszárd 2008-ban csatlakozott a Klímabarát Települések Szövetségéhez, és ezzel együtt vállalásokat tett a klímaváltozás csökkentésére és a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra. A város 2010-ben helyi Klímastratégiát készített, amely nyomán minden évben számos tevékenység valósul meg. **2017-re elérték, hogy a helyi lakosoknak már 10%-a (kb. háromezer ember) aktívan részt vesz ezekben a tevékenységekben.**

A jelen esettanulmány bemutatja azt a folyamatot, amely során a klímaváltozás olyan kérdéssé vált, amellyel önkormányzati szinten foglalkoznak, valamint, hogy hogyan alakult ki a szervezeti struktúra és hogyan mozgósították a lakosságot.

Problémaleírás

Szekszárd egy domb által körülölelt völgyben fekvő város. Egykor minden háztartáshoz tartozott szőlő, ma körülbelül minden harmadiknak van sajátja. Minthogy a klímaváltozás természetesen befolyásolja a **mezőgazdaságot**, így a bortelemelést (változó/új növényi betegségek és kártevők, növekvő öntözési igény, csökkenő minőségű és mennyiségű termék, talajdegradáció), sok lakos nyilvánvalóan tapasztalja a klímaváltozás káros hatásait.

Ezen felül egy 2009-es felmérés alapján a **helyi lakosok mintegy felének volt már saját személyes tapasztalata a klímaváltozással kapcsolatban** (említették az évszakok megváltozását, forróbb nyarakat, intenzívebb viharokat és ezekből adódó károkat, egészségügyi problémákat, jégkárokat stb.).

A **helyi önkormányzat egyik képviselője**, Kővári László - aki a Gazdasági Bizottság vezetője, maga is mezőgazdasági termelő, illetve negyven éve amatőr meteorológus - **felismerte 2007-ben, hogy az éghajlatváltozás kérdéseivel önkormányzati szinten kell foglalkozni.**

Legfontosabb szereplők:

- Kővári László önkormányzati képviselő, mint kezdeményező
- Zöld Társ Alapítvány, 2004 óta aktív helyi zöld szervezet
- helyi szervezetek, iskolák, érdeklődő lakosok

Megoldás

A megoldási folyamat lépései:

- 1) Felismervén, hogy az éghajlatváltozás kérdésével foglalkoznia kell az önkormányzatnak, Kóvári László képviselő 2008-ban kezdeményezte, hogy Szekszárd csatlakozzon a Klímabarát Települések Szövetségéhez. Ezzel a város vállalta, hogy tagsági díjat fizet, egy ún. klímakoordinátort alkalmaz, éghajlatváltozási stratégiát készít és pénzalapot különít el az éghajlatváltozással kapcsolatos célokra.
- 2) **Próbálkozás:** A helyi önkormányzat megalakította a Szekszárdi Klímakört (2009-ben), melynek meghívott tagjai az önkormányzat, különböző hatóságok (katasztrófavédelem, talajvédelem, állategészségügy), közszolgáltatók (távhő, közösségi közlekedés) és jelentős helyi gazdasági szereplők (pl. egy gyár) voltak. Ide a képviselőket a munkáltatójuk jelölte ki, így a személyes elhivatottság hiányában a csoport nem működött megfelelően.
- 3) A következő megközelítésben az önkormányzat szerződtette a helyi zöld szervezetet, a Zöld Társ Alapítványt (továbbiakban: ZTA) Szekszárd Klímakoordinátorának szerepére, amely illeszkedett a már korábbi tevékenységeik sorába - azóta is ők látják el ezt a feladatot.
- 4) A ZTA kezdetnek kérdőíves felmérést folytatott a lakosság éghajlathoz fűződő attitűdjéről. A kérdések feltérképezték a következőket: 1. a klímaváltozás ismertsége, jelentősége; 2. a klímaváltozással kapcsolatos várakozások; 3. személyes érintettség; 4. a klímaváltozás okai; 5. felelősség körök; 6. cselekvési hajlandóság: saját szerepvállalás; 7. önkormányzati szerepvállalás; 8. fizetési hajlandóság.
- 5) A ZTA társadalmi bázisának kialakításához a témában érdeklődő lakosokat keresett. (Beszélgetéssel egybekötött érzékenyítő filmfesztivált¹ tartottak a lakosságnak, az önkormányzati munkatársaknak és az iskolákban (munkaidőben).) Az érdeklődők adatait adatbázisban rögzítették, és aktív személyes kapcsolatot alakítottak ki velük. Az I. Évnyitó Fórumon mintegy 65 taggal megalakult a megújult Szekszárdi Klímakör, 5 munkacsoporttal.

1. ábra: Társadalmi bázis kiépítése a lakoságból, az önkormányzati munkatársakból és az iskolákban (Fotók: ZTA prezentáció, 2017. június 9.)

- 6) A ZTA és a Klímakör munkacsoportjai kidolgozták a **Klímastratégiát**. A társadalmi egyeztetés során a lakosok észrevételeit közzétették a honlapon, illetve beépítették a szövegbe. A Stratégia végül 2010-ben került elfogadásra.

¹ Kellemetlen Igazság, Az a kritikus 6 fok, A hülyeség kora

7) A Klímastratégia (eredetileg) éves cselekvési terveken keresztül, számos rendszeres és új tevékenység formájában kerül megvalósításra (ideértve a zöld szervezet saját programjait és a Klímaalpból finanszírozott helyi pályázati programokat).

8) Példák e tevékenységekre:

- helyi fókuszú tanulmányok
- érzékenyítés különböző csoportokban, pl. közigazgatásban, iskolákban, stb.
- különböző versenyek
- figyelemfelhívó túrák, ahol olyan helyi értékek kerülnek bemutatásra, amelyekre káros az éghajlatváltozás
- a lakosok megoszthatják az éghajlatváltozással kapcsolatos tapasztalataikat a ZTA honlapján
- a ZTA honlapján elérhetőek az utóbbi 40 év helyi meteorológiai adatai, amelyek rövid értékeléssel együtt összehasonlíthatók a jelenlegi helyzettel
- környezettudatos közlekedés népszerűsítése
- innovatív (mezőgazdasági alkalmazkodási) megoldásokat próbálnak ki, népszerűsítenek és alkalmanként terjesztenek (pl. teraszírozás, magaságyás, komposztálás)
- épületek hőszigetelése
- ültetési program
- fentiek médiamegjelenése

2. ábra: Túrák, amelyek felhívják a figyelmet azokra a helyi értékekre, amelyeket károsít(hat) az éghajlatváltozás (Fotók: ZTA prezentáció, 2017. június 9.)

3. ábra: Teraszírozás, egyike a ZTA által kipróbált és népszerűsített mezőgazdasági adaptációs megoldásoknak (Fotó: ZTA prezentáció, 2017. június 9.)

A résztvevők szerepe a megoldási folyamatban:

- Az **önkormányzat** jelöli ki a Klímakör munkacsoportjainak vezetőit, együttdöntési joggal jóváhagyja az adott pályázati támogatásokat és általános felelősséget vállal a programokért.
- A **ZTA** (részmunkaidőben a Klímakoordinátori pozíciót ellátó 5 fős csapat) általánosan koordinálja a tevékenységeket, hatékony munkaszervezést és ellenőrzést biztosít, ill. jelentést tesz az önkormányzatnak. Ez a munka aprólékos egyeztetést kíván minden releváns résztvevővel. A szervezetnek együttdöntési joga van a pályázati támogatások tekintetében, és egyes programokat maga kivitelez.
- A **Klímakör Fóruma** meghatározza a további stratégiai irányokat és megvitatja a tervezést. A **munkacsoportok**² értékelik és jóváhagyásra felterjesztik a pályázatokat.
- A **helyi szervezetek és lakosok** észrevételezhetik az Éghajlatváltozási Stratégiát, részt vehetnek a Klímakör munkájában, valamint a **Stratégiába illeszkedő tevékenységekkel évente támogatásra pályázhatnak.**

Előidézett intézményi változás:

- Az Önkormányzattal kötött évente megújuló szerződés alapján a ZTA tölti be a város klímakoordinátorának szerepét.
- Megalakult a Klímakör, amely aktívan részt vesz a város jövőbeli víziójának kialakításában és becsatornázza a lakosság véleményét a döntéshozatalba.

Finanszírozás:

² Környezeti nevelési, Energiagazdálkodási, Közlekedési, Vízgazdálkodási és Hulladékgazdálkodási munkacsoport

A helyi önkormányzat évente dönt a **Klímaalapról**, ami **állandó költségvetési sor a költségvetésben**. Az Alap fedezi a ZTA javadalmazását (havi 100.000 Ft) és a pályázati támogatásokat.

Az Alap 2011-ben 4 millió forintos éves összeggel indult. Azóta az összeg csökkenő tendenciát mutat. 2017-ben a költségvetés 1,5 millió Ft-ot irányzott elő e célra.

Sikertényezők:

- **egy prominens képviselő és minden aktív szereplő személyes elhivatottsága**
- **következetesség és folyamatosság:** stratégiai megközelítés, nem projekt alapú megoldások. Kucsfontosságú a hosszú távú tervezés és a rendszeresség egyes tevékenységekben, amelyet folyamatos médiamegjelenés támogat. Az, hogy a megvalósítást egy állandó szereplő végzi, lehetővé teszi, hogy kapcsolatba lépjenek velük a helyi szervezetek és lakosok, ha van valami javaslatuk vagy tanácsot kérnek, vagy a média, ha az éghajlatváltozás témájával kapcsolatban keresnek alanyt.
- helyi szervezetek és lakosok **mozgósítása**, amely széles körű elköteleződést teremt és növeli a megvalósított akciók hatását és sikerét
- **együttműködés:** folyamatos **szakmai egyeztetés** (többek között a Klímabarát Települések Szövetségével), a **lakosság véleményének** figyelembevétele
- kis közösség - még ha a politika változik is, és a kezdeményező szerepet betöltő képviselő, Kővári László távozik is az önkormányzattól, mára már sok képviselő és önkormányzati munkatárs ismeri a helyzetet és **kapcsolatban** van a ZTA-val
- **egyszerű pályázati folyamat** (beleértve a dokumentációt is)

Korlátozó tényezők:

- a tervezhetőség hiánya: általános jelenség, hogy a **politikusok** az éppen aktuális érdekeiket szolgáló ad-hoc döntéseket hoznak
- **bizonytalanság:** Adott naptári év tekintetében az önkormányzat költségvetéséről tényleges döntés csak márciusban születik, amely alapján csak szeptemberben válik elérhetővé anyagi forrás. Ennek eredményeként a civil szervezetnek vagy szeptember és december között kell végrehajtania minden, az évre eső tevékenységét, vagy úgy kell előfinanszírozni ezeket, hogy nincs garancia arra, hogy az önkormányzat megtéríti a költségeiket.
- nehézséget jelent, hogy a megvalósítás nem az önkormányzaton belül történik, mivel így a munka jelentős részét teszi ki az, hogy az önkormányzat munkatársaival és különféle fórumokon (bizottságokban, a polgármesterrel, stb.) **folyamatosan részletes egyeztetések** történjenek, és ez a folyamat választási ciklusonként újra és újra kezdődjön az új vezetőkkel, ami rendkívül **sok időbe és fáradságba kerül**. Ugyanakkor idővel ez a folyamat könnyebbé vált, mivel a ZTA és az ide vonatkozó folyamatok az évek során ismertté váltak, és bizonyos fokig beépültek az önkormányzat mindennapi működésébe.
- **kapacitáshiány** (idő és emberi erőforrás tekintetében) a ZTA-nál; pl. a jelenlegi foglalkoztatottságnál a ZTA-nak nagyon korlátozottak a forrásai arra, hogy olyan nemzetközi projektekben vegyenek részt, amelyekből a település is hasznot húzhatna, vagy pl. arra, hogy még gyakrabban megjelenjenek a médiában.

- az anyagi források csökkenő tendenciát mutatnak. Az önkormányzat azt a hibás következtetést vonja le a sikerekből, hogy a folyamat önjáró, ezért kevesebb erőfeszítést és forrást igényel.

A megoldás megvalósításának hossza és élettartama:

A megvalósítás 8 éve kezdődött, és a hosszú távú eredmények érdekében továbbra is folyamatos erőfeszítéseket igényel.

A város 2010-ben elfogadott klímastratégiája 2017-ben frissítésre kerül.

Eredmények és tanulság

8 év alatt a ZTA-nak a lakosság mintegy 10%-át sikerült arra ösztönöznie, hogy aktívan részt vegyenek az éghajlatváltozással kapcsolatos tevékenységekben. Szekszárd példa értékűvé vált Magyarországon, és módszereit a régióban/megyében más önkormányzatok is törekszenek átvenni.

A fenti eset jó példája egy önkormányzat és egy helyi szervezet közötti sikeres együttműködésnek. Rávilágít arra, hogy milyen fontos a folyamat részvevőinek személyes elhivatottsága, a politikai döntéshozók ezen elhivatottsághoz vezető tudatosítása, és egy széles körű társadalmi bázis érdekeltté tétele, amely részben a folyamat célja, részben pedig a sikeres megvalósítás eszköze is. Ezen felül a ZTA szakmai hozzáértésével biztosította a programok hitelességét. Szintén tanulság, hogy a következetesség - az állandó kapcsolatok, a hosszú távú tervezés, a rendszeres tevékenységek és a folyamatos médiamegjelenés - szintén a siker feltétele.

Források:

- Kapcsolat: Gaál Zsófia (ZTA): +3620/299-8960
- A Szekszárd klímakoordinátoraként működő zöld szervezet, a ZTA honlapja: <http://zoldtars.hu/>
- Szekszárd 2010. évi klímastratégiája, amely 2017-ben frissítésre kerül: <http://zoldtars.hu/sites/default/files/doc/Klimastrategia.pdf>